

ASPECTE ALE PARTENERIATULUI CU FAMILIA ÎN EDUCAȚIA INCLUZIVĂ

***Nina SACALIUC, conferențiar universitar, doctor,
Universitatea de Stat „Alec Russo”, Bălți, Moldova***

Summary: *The article makes an attempt to tackle school-family partnership in achieving inclusive education. It emphasizes the factors underlying the education of children with special educational needs (SEN). It is a small feature of the educational process that determines the presence of parents with teachers.*

Educația incluzivă reprezintă o activitate specific umană, de natură psihopedagogică și socială, proiectată pentru formarea și dezvoltarea personalității umane, în vederea integrării ei în societate. Ea se realizează în cadrul procesului educațional prin numeroase acțiuni [3].

Problema copiilor cu cerințe educative speciale (CES) este una dintre cele mai dificile. Copiii cu CES sunt izolați și marginalizați atât în învățământ, cât și în societate.

Deseori și familia, care are un copil cu CES, are tendința de a se absoli de responsabilitate pentru îngrijirea și educarea lui, îndeosebi, în cazul în care nu beneficiază de suport, iar de una singură nu poate face față situației. Familia trebuie să-i arate dreptate și toleranță, să îl încurajeze să spere și să suporte procedurile de recuperare, care uneori sunt dureroase. Atât pedagogii, cât și familiile trebuie să găsească o cale de mijloc în sprijinirea copilului. Mediul în care crește copilul cu cerințe educaționale speciale (CES) își pune amprenta asupra întregii sale dezvoltări.

Persoanele cu nevoi speciale și familiile lor trebuie să propună tehnologii și servicii de asistență de care au nevoie, pentru a obține mai multă autonomie și mai multă flexibilitate [2].

Școala, familia, cadrele didactice au îndatorirea de a-i crea copilului condiții optime dezvoltării sale. În cadrul acestor grupuri are loc socializarea, care ajută copilul să-și rafineze conduitele și achizițiile, să-și creeze idealuri adaptate în permanență la solicitările lui și ale mediului.

Trebuie să existe un parteneriat cât mai strâns între părinții copiilor cu dizabilități și cadrele didactice bine pregătite și informate în legătură cu modul în care pot interveni pentru consilierea acestora. Acest lucru ajută la reducerea stresului pe care-l resimt familiile și micșorează riscul ca părinții să-și manifeste frustrările asupra copiilor lor. Este necesar de a reduce izolarea părinților punându-i în legătură cu alți părinți aflați în situații similare, promovând o abordare pozitivă a creșterii și disciplinării copiilor. Măsurile întreprinse trebuie să se adreseze în mod specific factorilor care contribuie la abuzare și neglijare, inclusiv lipsa informațiilor și abilităților de părinte sau caracterul nepotrivit al acestora, respectul scăzut față de sine însuși, sentimentele de izolare, așteptările nerealizate și înțelegerea greșită a dezvoltării copilului și a rolului de părinte.

Cum pot fi parteneri părinții și școala? O relație eficientă școală-familie poate fi realizată pe *două căi*:

- o comunicare bilaterală clară și consistentă;
- variate mijloace de implicare.

Un rol însemnat îl are stilul corect de comunicare a cadrului didactic cu părinții, ceea ce presupune îmbinarea respectului, tactului, bunăvoinței și exigenței față de ei. Numai pe o astfel de bază pedagogii și părinții pot deveni aliați în procesul implicat de educație a copiilor cu CES.

Pentru a înlesni parteneriatul e necesar ca pedagogul să cunoască trăsăturile și potențialul educativ al familiei. De un real folos pentru verificarea influențelor familiei și îndrumarea ei sunt informațiile ce se referă la încadrarea părinților în procesul muncii, la structura și tipul familiei, la relațiile personale dintre membrii săi, la climatul educativ din familie, la metodele educative pe care aceștia le folosesc.

Cunoscând asemenea aspecte cadrul didactic poate trece la stabilirea unui program comun de educație – al școlii și familiei, în care acțiunile ce se întreprind să se completeze reciproc [4].

În realizarea procesului de incluziune sunt implicați mai mulți factori, fiecare dintre ei având un rol definitoriu.

Școala – percepută și ca pîrghie a schimbării sociale – poate și trebuie să încerce să cuprindă și să satisfacă, în mai mare măsură decât până acum, necesitățile unei diversități crescânde ale naturii umane.

Pentru a exista șanse de reușită, lupta împotriva excluderii și marginalizării în educație se simte necesitatea unui parteneriat educațional cu părinții în vederea realizării obiectivelor educației incluzive.

Cadrele didactice trebuie să lucreze pentru a integra copiii cu CES într-un colectiv sănătos. Acest lucru complică munca profesorilor, dar îi învață pe copii a înțelege și a aprecia o mare varietate de diferențe dintre ei și elevii cu dizabilități.

Copiii cu dizabilități sunt nevoiți să plece în instituții speciale, de multe ori la distanțe mari de locurile unde trăiesc și muncesc părinții. Unii părinți nu doresc să-și vadă copiii săi în așa fel de instituții, deoarece au frică ca acești copiii să nu fie abandonați, lipsiți de dragostea părintească și să fie acceptați de societate așa cum sunt ei.

Și părinții, și cadrele didactice vor lua sub control viața copilului cu dificultăți de învățare. Școala ajută în formarea copilului ca personalitate independentă, responsabilă, creativă, care va participa activ în viața societății. Adaptarea afectivă și socială a copilului mic la condițiile de viață în grup este unul din aspectele esențiale ale școlii. Această problemă este mult mai acută pentru copiii cu dizabilități. Acest proces implică diverse modalități de interacțiune, utilizate de un individ pentru a se situa într-un grup, cu scopul de a i se recunoaște un loc, un statut și o identitate socială, dar și de a răspunde la necesitățile interpersonale. Anumite caracteristici ale procesului educațional determină prezența părinților alături de cadrele didactice. Iată câteva caracteristici:

- Educația incluzivă este determinată de o sumă de factori, printre care familia are un rol important, ca unul din factorii activi.

- Prima modalitate o constituie ajutorul dat la învățatură copilului de către membrii familiei. Ca atare el este dat de părinți, îndeosebi de către mame, în clasele primare, dar și de frații mai mari.

Mai întâi se cere precizat că ajutorul dat de familie există și că el constituie o realitate care nu va putea fi desființat prin nici un fel de argumente.

- Factorii participanți în actul educațional trebuie să acționeze în concordanță cu obiectivele propuse, iar relația dintre obiectivele urmărite de familie și cele urmărite de școală să devină comune, de vreme ce ambii factori slujesc, în cele din urmă, iar obiectivele societății devin ținte comune și pentru familie.

Părinții se familiarizează cu strategiile de sprijinire a învățării pentru toți elevii din clasa sa: învățarea interactivă; negocierea obiectivelor; demonstrația modalității de sprijin în actul învățării. De asemenea părinții vor conștientiza faptul că în contextul educației incluzive, învățarea prin cooperare facilitează comunicarea, colaborarea și sprijinul reciproc pentru rezolvarea unor probleme, este favorizată cunoașterea reciprocă dintre elevi, înțelegerea și acceptarea reciprocă.

Problemele și preocupările familiei reies din cele ale complexului științifico-metodic al școlii. Atât analiza activității desfășurate, cât și trasarea unor sarcini perspective sunt în concordanță cu condițiile în care activează școala. Sarcina școlii și a familiei este de a asigura copiilor cu dizabilități o educație de înaltă calitate și eficiență pedagogică.

Deci, pentru ca să-i dăm copilului cu dizabilități o educație corectă este necesar să înțelegem și să ținem cont de particularitățile psihologice și individuale ale acestuia. Deoarece nu toți părinții au pentru aceasta cunoștințele pedagogice necesare sarcina cadrului didactic este de a-i familiariza cu cele mai importante laturi ale dezvoltării psihologice a copilului la fiecare etapă a vârstei preșcolare și școlare mici, indicându-le

metodele corespunzătoare de educație, subliniind că trebuie să ne cunoaștem copiii, să știm a vedea ceea ce este caracteristic pentru fiecare copil cu dizabilități și ceea ce este caracteristic numai pentru copilul lor.

Deci, de unde trebuie început efortul părinților de a-l ajuta pe copil? Evident, de la cunoașterea schimbărilor pe care le suferă copilul.

Presupunând că o atare cunoaștere a copilului ar fi realizată, care ar fi principiul general după care să se ghideze acțiunea de ajutorare a copilului? Conform unei experiențe pedagogice de durată, el nu poate fi decât următorul: ajutorul dat să atragă efortul intelectual al elevului, să-l solicite, nu să i se substituie.

Cadrul didactic are de câștigat dacă antrenează și familia, în măsura posibilităților ei, în realizarea acestei stimulări și încurajări permanente. Un copil încurajat este psihologic câștigat pentru acțiunile de recuperare la învățatură conduse de profesor, dar efectuate în parteneriat cu familia. Părinții trebuie să evite și ei descurajarea copilului. Este nevoie, deci, și de o schimbare a opticii și a reacțiilor greșite în privința insucceselor intelectuale, atât din partea profesorilor, cât și a părinților.

În condițiile educației incluzive este necesară munca diferențiată cu elevii în cadrul orelor, în dependență de fiecare copil care va avansa în ritmul său și va fi tratat în funcție de capacitățile sale de învățare.

O altă problemă esențială prin care familia poate sprijini deopotrivă formarea intelectuală a copilului o constituie stabilirea unui regim de viață corect și constant. Este vorba de realizarea unui program de învățatură și de odihnă care să întrunească două condiții de bază:

- 1) să fie corespunzător cerințelor și trebuințelor fiecărui copil;
- 2) să permită menținerea resurselor intelectuale ale copilului într-o stare de activare (tensiune) care, fără a permite instalarea oboselii cronice, să le aducă la nivelul potențialului lor maxim de asimilare.

Un program de viață rațional impune și odihna necesară, pauzele atunci când este cazul, precum și includerea jocului, care pentru acești copii este principala formă de activitate socială, pe lângă munca în clasă.

Ce este deci de făcut în această situație? Soluția optimă poate fi următoarea:

- părinții să fie lămurii asupra însemnătății unui program de viață al copilului cu cerințe educative speciale;
- programul să fie stabilit de ambii părinți;
- să se țină cont de ritmul biologic specific al fiecărui copil, pentru a permite o mobilizare optimă a forțelor intelectuale;
- copilul să fie lămurit asupra rostului acestui program, pentru a-l însuși, în cea mai mare măsură posibilă, de bună voie.

Un alt aspect important care influențează educația copilului cu CES este climatul familial. În familiile cu un climat negativ se compromite, în mare măsură, actualizarea potențialului intelectual, din cauza permanentei tulburări la care este expus sufletește copilul, din cauza celor ce se petrec în casă. Acești copii sunt aduși în situația de a lupta

pentru supraviețuirea lor psihică. Oare despre ce capacitate de efort intelectual mai poate fi vorba în asemenea condiții? Situații de acest gen sunt întâlnite în familiile dezorganizate [1].

După cum ne demonstrează cercetările psihopedagogice din varietatea de influențe înconjurătoare, o deosebită însemnătate are cercul intim al comunicării (N. Leontiev). În acest sens se află părinții și alte persoane apropiate, care satisfac necesitățile copilului cu CES pentru a fi ocrotit, adorat și-i crează chipul emoțional care i se întipărește în conștiința sa uneori pentru toată viața.

Deci, mediul familial reprezintă cadrul în care se desfășoară acțiunea educativă a familiei.

Nu în zadar cadrele didactice ce conlucrează cu familiile copiilor cu CES trebuie să cunoască caracteristica psihologică a tipurilor părinților cu însușiri individual tipologice. Familia este unul din factorii care, prin legea nescrisă a naturii, dar și prin legea scrisă a drepturilor omului, are obligația de a oferi un climat fundamental atât afectiv cât și ocrotitor.

De reținut că familia poate să dea , să facă foarte mult bine, dar poate și să greșească mai ales din cauza lipsei de perspective în legătură cu opera pe care o întreprinde.

Consecințe atât pozitive, cât și negative în educația incluzivă depind, în mare măsură, de poziția copilului în familie. Aici poate fi vorba de familiile:

a) unde copilul este supus unui regim educativ echilibrat cu cel din școală. Aici ne găsim în fața unui sistem de cerințe care fac posibilă unitatea de măsuri educative, cele medii continuându-se și completându-se armonios;

b) în care regimul de suprasolicitare a copilului îl împing într-o cursă de performanțe iluzorii permanente și epuizante. În asemenea situații trebuie intervenit în familie (din partea școlii, grădiniței), pentru realizarea unui climat temperat și eliberarea copilului de presiunea unei maturizări nejustificate prea de timpuriu.

Lipsa de grijă, de preocupare, necesară copilului cu CES, influențează negativ dezvoltarea fizică și psihică a lui, având repercusiuni serioase în perspectivă, ca urmare copilul se sensibilizează ajungând la grave maladii psihice, la copierea unor exemple negative de viață, la puternice traume sufletești. Asemenea situații se întâlnesc atât în familiile așa-zise organizate, dar cu climat neprielnic, mai ales în familii dezorganizate.

Conlucrând cu părinții, cadrele didactice își pot da ușor seama că până și familiile „reușite” (adică acelea în care domnește înțelegerea, dragostea reciprocă și copiilor li se acordă multă atenție) au nevoie de sfaturile calificate ale pedagogilor, de un sincer schimb de păreri cu el asupra caracterului, deprinderilor, comportării copiilor.

Pornind de la declarația că toți copiii au dreptul la educație, suntem de părere că pedagogii și părinții sunt acei care ar putea contribui la transformarea acesteia în realitate. Ca rezultat vom obține un sistem educațional îmbunătățit care va servi copiilor și familiilor lor.

Momentul esențial în contextul familie-școală îl constituie acțiunea reciprocă personale a pedagogului și a părinților în privința dificultăților și bucuriilor, succeselor și insucceselor, dezamăgirilor și cugetărilor în procesul educației copilului concret în familia respectivă.

EDUCAȚIA INCLUZIVĂ: DIMENSIUNI, PROVOCĂRI, SOLUȚII
Materialele Conferinței științifico-practice internaționale

Pentru ca parteneriatul cu familia în educația incluzivă să devină o sistemă reală, părinții și pedagogii trebuie să-și stabilească relațiile lor pornind de la principiul psihologic al încrederii. Succesul parteneriatului în multe privințe depinde de pozițiile reciproce ale familiei și pedagogilor.

Referințe bibliografice:

1. Băran-Pescaru, A. Familia azi – o perspectivă sociopedagogică. – București: Aramis Print, 2004.
2. Copii în situație de risc: crearea serviciilor sociale comunitare, FISM. – Chișinău, 2004.
3. Educație pentru toți. Modernizarea procesului de instruire, educație și recuperare a copiilor cu cerințe educaționale speciale. – Chișinău, 2003.
4. Vrăjmaș, Traian. Învățământul integrat și/sau incluziv pentru copiii cu cerințe educative speciale. – București: Aramis, 2001.